

Palle Svensson

En enkel eller mere kompliceret forklaring?

Vi har her at gøre med et meget sobert og solidt arbejde. Det er rigtig flot, at Green-Pedersen på få år har fået otte artikler optaget i anerkendte, internationale tidsskrifter – faktisk har han fået optaget endnu flere – men disse otte samler sig på imponerende måde om det samme emne og bidrager med forskellige vinkler til at belyse hans hovedtese. Desuden er der jo kommet en flot monografi ud af hans forskningsprojekt. Denne monografi, denne bog, er ikke blot afhandlingens sammenfatning og en sammenskrivning af resultaterne i de otte artikler, den tager også en række tværgående aspekter op til nærmere behandling – aspekter, som kun i et vist omfang kommer frem i artiklerne.

Som forsamlingen kan forstå, er jeg rigtig imponeret af Green-Pedersens arbejde. Jeg har lært meget om dansk politik ved at læse hans bog og artikler, og det har givet anledning til en del eftertanke og nye overvejelser. Hvad mere kan man forlange af et videnskabeligt arbejde? Vi får jo aldrig den endelige og fuldstændige sandhed om de drivende kræfter i dansk politik – ikke blot fordi der er så mange faktorer i spil, men også fordi de ikke er uforanderlige, men ændrer sig over tid.

Nu er det sådan, at som officiel opponent er det ikke blot min opgave at rose det indleverede arbejde, men også at diskutere de antagelser, der ligger til grund for forskningen, de resultater, der er kommet ud af analyserne, og de mulige konsekvenser eller perspektiver af de opnåede resultater.

Så hvis tilhørerne oplever, at jeg fra at være anerkendende og rosende nu går over til at være kritisk og konfronterende, så ligger det i min opgave.

Afgrænsninger

Før vi går i gang, skal vi blive enige om afgrænsningen af de opnåede resultater. Det fremgår af afhandlingens undertitel, at det drejer sig om dansk politik, og et bestemt aspekt af dansk politik, nemlig fastsættelsen af den politiske dagsorden. Fokus er på Danmark (p. 17), men der er også komparative analyser i afhandlingen, fx politiseringen af dødshjælp i Danmark, Belgien og Nederlandene (artikel 1), om miljøspørgsmålet i Danmark og USA (artikel 5 skrevet sammen med Michelle Wolfe) og om politiseringen af immigration i Danmark og Sverige (nr. 3 skrevet sammen med Jesper Krogstrup). Derimod fremgår

det ikke helt klart og direkte hvilken periode, der behandles, og der er også en række centrale begreber, som jeg godt vil have præciseret.

Først det centrale emne: Green-Pedersen opererer her med forskellige termer/udtryk: ”den politiske dagsorden” (undertitlen og p. 11), ”den partipolitiske dagsorden” (p. 14) og ”politisk dagsordensfastsættelse” (forord, p. 7). Er det forskellige udtryk for det samme? Er emnet nærmere bestemt senere i afhandlingen ved den operationelle definition ved partipolitisk *opmærksomhed* på mere end 5 pct. i folketingsdebatterne, og/eller at de tre store partier, Socialdemokratiet, Venstre og Konservative, omtaler emnet i deres partiprogrammer (p. 77)? Eller er der tale om nuanceforskelle?

Dernæst analyseperioden. Green-Pedersen siger klart (p. 14), at udgangspunktet er 1982, men hvornår slutes analyseperioden? Er det i 2001 med det, som nogle – noget misvisende – har kaldt ”systemstiftet” i dansk politik, jf. at der er data om § 20-spørgsmål frem til 2002 (p. 56) – eller har vi de første perioder under VKO med, frem til 2006/07, hvad mange af tabellerne i kapitel 3 antyder?

Endelig nogle centrale begreber: Green-Pedersen argumenterer for, at der har været manglende forskningsinteresse for politiske partier og partikonkurrence i dansk politologi (p. 13). Men argumentationen for de politiske partiers centrale betydning skaber behov for en klarere redegørelse for en række centrale begreber. Er det ”politiske system” det samme som ”partisystemet”? Bestemmes dette system udtømmende ved konkurrencen mellem de politiske partier? Og sker denne konkurrence alene eller først og fremmest på det parlamentariske niveau, i Folketinget?

Hovedtesen

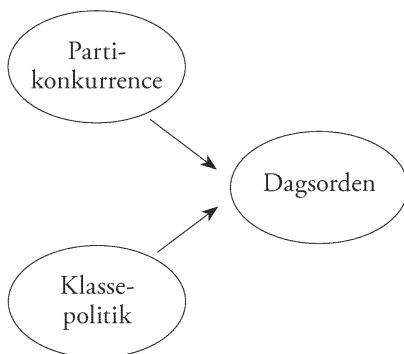
Jeg vil så gå over til at beskæftige mig med hovedtesen i Green-Pedersens afhandling. Har jeg forstået det rigtig, hvis man sammenfatter hovedtesen på denne måde:

- Det er de politiske partiers indbyrdes konkurrence, der bestemmer indholdet af den partipolitiske dagsorden
- Denne dagsorden er vigtig for at forklare den politiske udvikling i et moderne demokrati som det danske
- Det traditionelle klassepolitiske perspektiv giver ikke længere en tilfredsstillende forklaring af den politiske udvikling i Danmark

Kunne man illustrere denne hovedtese med en simpel model, hvor partikonkurrencen (den øverste pil) forklarer den politiske dagsorden, men ikke klassepolitikken (den nederste pil). Til denne tese knytter sig videre en tese om, at

”det politiske system” er blevet mere uafhængigt af det omgivende samfund (pp. 15-16).

Figur 1.

Klassepolitikens forsvinden

Lad mig starte med den centrale antagelse, der danner grundlag for hele afhandlingen: ”Klassepolitikens forsvinden” (jf. kapitel 1, p. 11).

Hvis jeg har forstået det rigtigt, kan man sammenfatte afhandlingens opfattelse af et klassesamfund ved disse karakteristiske træk (pp. 11-12)

- at politik er struktureret ud fra klassepolitiske konflikter, der domineres af økonomiske og fordelingsmæssige spørgsmål
- at vælgerne adfærd forklares ud fra deres kassetilhørsforhold
- at de politiske partier er knyttet til klasserne gennem et stort antal partimedlemmer
- at de har mulighed for at kommunikere med deres bagland gennem en partipresse
- at partierne fungerer som repræsentanter for klasseinteresser

Her man kan rejse spørgsmålet: Hvad er egentlig det teoretiske grundlag for denne karakteristik? Er der noget teoretisk grundlag, eller er der snarere tale om en lidt impressionistisk gennemgang af eksempler (p. 12) på nogle udviklingstræk i dansk politik, som Green-Pedersen mener, er vigtige?

Jeg vil godt bore lidt mere i denne centrale antagelse, der ligger til grund for afhandlingen. Er klassepolitikken virkelig (helt) forsvundet?

Ser man nærmere efter, er der tale om nogle glidende formuleringer i begyndelsen af afhandlingen: ”Økonomi er stadig et vigtigt emne, men nye emner er kommet til” (p. 11); ”... det, man kan kalde for ”klassepolitik” [er] stort set ...

forsvundet” (p. 11, min kursivering); ”Vælgeradfærd baseret på klassetilhørsforhold har på samme måde været aftagende siden begyndelsen af 1970’erne, men vedblev dog at være vigtig frem til 1990-valget ... herefter den har haft begrænset betydning” (p.12); og klassepolitikens forsvinden var i 1982 ”så fremskreden, at konsekvenserne kunne studeres” (p. 14). Det bliver så (p. 16) uden modifikationer til ”klassepolitikens forsvinden” – ligesom overskriften på kapitel 1.

Noget er der jo om, at klassepolitik ikke har samme betydning i dag som tidligere, men er det virkelig så entydigt og så kategorisk, at klassepolitik er forsvundet?

Lad os drøfte nogle af de definerende træk. Klassepolitiske konflikter. Green-Pedersen specificerer ikke nærmere, men hvordan vi kan afgøre, om klassekonflikter mellem arbejdere og borgerskab, eller måske blot økonomiske og fordelingsmæssige spørgsmål, slet ikke længere har betydning, eller i hvilket omfang de dog har nogen betydning?

Hvis jeg nu nævner spørgsmål som efterløn, dagpengeperiode, millionærskat, kontanthjælp, hvilken betydning mener Green-Pedersen så, den slags spørgsmål har?

Vi kan også se på vælgeradfærden. Det er rigtigt, at vælgeradfærdsforskerne peger på, at klasse og partivalg ikke længere følges ad som tidligere (Andersen og Andersen, 2003: 207).

Men helt entydigt mener disse vælgeradfærdsforskere nu ikke, at det er, at klasse er uden betydning. Ser man for eksempel på vælgeradfærden i 2001, så er det vel ikke klassepolitik generelt, der har mistet betydning for vælgernes adfærd, men derimod at arbejderne ikke holder sig til venstrefløjen, som de gjorde engang, men i stigende grad er begyndt at stemme på V, K og O. Derimod er de selvstændige fortsat og i stigende grad blevet klassebevidste i deres vælgeradfærd (Andersen og Andersen, 2003: 208, tabel 13.1). Her er der sandelig tale om klassepolitik!

Faktisk konkluderer Andersen og Andersen (2003: 220): ”Alt i alt er der ikke udelukkende tale om, at klasse får mindre betydning; der er også nye klasse- og uddannelsesmæssige skel i befolkning og partisystem.” Dertil kommer så hele debatten, om der er tale om *decline* eller *change* af *class voting* – og hvad det egentlig vil sige at være ”arbejder” i dag. Men det vil nok føre for vidt at gå videre med denne debat ved denne anledning.

Det faldende partimedlemskab og partipressens uddøen er vel fænomener, der ikke entydigt er knyttet til klassepolitikken, og det er i hvert fald udviklinger, der ligger før 1980’erne og 1990’erne (jf. p. 12).

Kunne vi enes om, at klassepolitikken *gradvist* er ved at forsvinde, men at der næppe er tale om en fuldstændig afsluttet proces? Og måske endda ikke en uafvendelig eller nødvendigvis fortløbende proces?

Den centrale tese

Uanset om klassepolitikken nu er helt eller delvis forsvundet, er det interessante spørgsmål, Green-Pedersen rejser i sin afhandling (p. 12).

- Hvis dansk politik ikke længere lader sig forstå [alene, PS] ud fra et klassepolitisk perspektiv, hvordan skal man så forstå dansk politik?
- Hvordan er for eksempel nye emner som flygtninge og indvandrere kommet på den politiske dagsorden?
- Hvilken rolle spiller medierne i politiske beslutningsprocesser?
- Betyder forandringerne, at de politiske partier har mistet deres centrale rolle i politik, og
- Kan man tale om en krise for de politiske partier?

Lad mig her vende tilbage til den centrale tese: at mens klassepolitik var kendetegnet ved, at konfliktlinjerne i det omgivende samfund blev mobiliseret og dermed genfandt i det politiske system, så har klassepolitikken forsvinden – eller reducerede betydning? – fjernet overensstemmelsen mellem konflikter i det omgivende samfund og det politiske system. ”Det politiske system er således blevet mere uafhængigt af det omgivende samfund” (pp. 15-16).

Men holder det? I artikel 5 – skrevet sammen med Michelle Wolfe – om ”The Institutionalization of Environmental Attention in the US and Denmark”, Multiple vs. Single venue Systems”, viser Green-Pedersen, at miljøreguleringen er gået længere i Danmark end i USA. I artiklen fremsættes en hypotese om, at dette skyldes institutionelle forskelle mellem de to systemer. I USA, hvor dagsordenen kan fastsættes gennem flere kanaler eller på flere arenaer – præsidenten, Kongressen, partierne etc. – har sager forholdsvis let ved at komme på den politiske dagsorden, mens det er vanskeligere at få dem institutionaliseret. I Danmark, hvor dagsordenen først og fremmest fastsættes på én arena, den partipolitiske i Folketinget, er det vanskeligere at få opmærksomhed om nogle sager. Til gengæld er det lettere at få dem institutionaliseret, når de først er kommet på dagsordenen, fordi partierne nærmest har monopol på at sætte opmærksomhed på en sag. Der er altså tale om, at institutionelle forskelle mellem et magtdelingssystem som i USA og et parlamentarisk som i Danmark har betydning for, hvordan fastsættelsen af den politiske dagsorden foregår.

Ideerne, som fremføres i denne artikel er kendte i den forstand, at konfliktstrukturen virker bestemmende for, hvilke sager partierne ønsker at tage

på dagsordenen. Da partierne er de helt dominerende aktører i parlamentariske systemer som det danske, spiller andre arenaer ikke ”forstyrrende” ind på policy, sådan som det sker i USA. Det nye i artiklen er kombinationen af teori om dagsordensfastsættelse med spilteoretiske indfaldsvinkler og ideen om, at aktører bruger forskellige arenaer for at få opmærksomhed omkring en sag (*venue shopping*). Dette repræsenterer en spændende og ny tilgang til policy-studier. Sammenligningen af to lande og en enkelt politisk sag giver nok ikke grundlag for brede generaliseringer, men er det ikke tilstrækkeligt til at modificere teansen om, at klassepolitikens forsvinden har fjernet overensstemmelsen mellem konflikter i det omgivende samfund og det politiske system, og at det politiske system er blevet mere uafhængigt af det omgivende samfund?

Giver det derfor ikke mening at supplere den enkle model med en påvirkning fra politiske institutioner (se figur 2)?

Artiklen med Michelle Wolfe er vel også det eneste sted i den samlede afhandling, hvor Green-Pedersen kommer ind på, at fastsættelsen af den partipolitiske dagsorden har betydning for den politiske udvikling, forstået som de politiske beslutninger, der træffes, og hvordan de implementeres? I Green-Pedersens afhandling er den partipolitiske dagsorden vel snarere en afhængig variabel end en mellemkommende variabel (jf. figur 2)?

Betingelser for sagers politisering

Lad os så gå videre og se på betingelserne for, at bestemte sager politiseres, dvs. at de får opmærksomhed i Folketinget, og at de store partier omtaler dem i deres programmer.

I kapitel 2 med overskriften ”Oppositionspartier og konfliktstrukturer: Et teoriapparat til studiet af den partipolitiske dagsorden” udvikler Green-Pedersen sin teori om dagsordensfastsættelse. I kapitlet udvikles fire teoretiske påstande:

- For det første karakteriseres den partipolitiske dagsorden som et ”strukturelt” fænomen, idet den på den ene side skabes af de emner, som partierne fokuserer deres opmærksomhed på, og på den anden side strukturerer de emner, som partierne kan give opmærksomhed
- For det andet, at oppositionens emnefokus – primært emnefokus hos de oppositionspartier, der er et reelt regeringsalternativ – er afgørende for, hvilke emner der politiseres og får væsentlig opmærksomhed på den partipolitiske dagsorden
- For det tredje, at oppositionens emnefokus bestemmes af to faktorer, dels om et emne kan kobles til den eksisterende politiske konfliktstruk-

tur, dels om oppositionen kan forvente vælgermæssig fremgang ved at politisere et emne

- For det fjerde, at de emner, der opfylder betingelserne for politisering, er afhængige af såkaldte ”politiseringsanledninger”

Centralt står altså en påstand om, at det afgørende for, om emner politiseres, er, om de oppositionspartier, som udgør det reelle regeringsalternativ, har et incitament til at politisere et givet emne.

Dette afhænger ifølge Green-Pedersen af to betingelser – mulighedsbetingelserne – (1) om emnet kan indpasses i partisystemets konfliktstruktur, og (2) om disse oppositionspartier har vælgerne på deres side inden for dette emne og dermed kan opnå en elektoral gevinst ved at politisere emnet.

Disse mulighedsbetingelser er nødvendige, men ikke tilstrækkelige betingelser for politisering, idet det yderligere kræves, at oppositionspartierne udnytter, hvad der betegnes som ”politiserings-anledninger”, dvs. konkrete anledninger for partierne navnlig i form af mediehistorier. Denne teoriudvikling rejser også nogle interessante spørgsmål.

For det første vil det nok overraske mange, at der formuleres en tese om, at det er *oppositionen*, der har en strukturel fordel i kampen om at sætte emner på den partipolitiske dagsorden (p. 46, p. 50 og artikel nr. 6). Det antages gerne, at det er regeringen, der sætter den politiske dagsorden, da den fremsætter de fleste lovforslag og tager initiativ til forhandlinger med andre partier.

Den formulerede tese rejser imidlertid et spørgsmål om datagrundlaget for udviklingen af tesen, da den hviler på de stillede spørgsmål til ministrene i Folketinget. Oppositionspartierne stiller de fleste spørgsmål (jf. kapitel 3), men er det udtryk for at opnå opmærksomhed og for at markere deres egen eksistens – og er det nok til at fastsætte den politiske dagsorden, altså at komme til at indtage en betydelig plads i debatten og få de store partier til at forholde sig til sagen – eller er det snarere udtryk for deres magtesløshed i og med, at de ikke har kapacitet til at udforme deres egne lovforslag?

Det rejser også spørgsmålet om, hvem der i det hele taget lægger mærke til de mange spørgsmål, der stilles til ministrene. Det er vel næppe vælgerne, og måske dårligt nok medieerne, fordi det overvældende antal gør det til en ganske vanskelig opgave?

For det andet rejser tesen om den eksisterende politiske konfliktstruktur et væsentligt og centralt spørgsmål. Green-Pedersen argumenterer for, at et partisystem altid vil indeholde en institutionaliseret konfliktstruktur, og at højre-venstredimensionen eller -konflikten i denne konfliktstruktur fortsat spiller en helt central rolle:

Uanset at klassepolitik – og dermed højre-venstre-konfliktens historiske udgangspunkt – er forsvundet, så organiserer den stadig partipolitik på flere planer. For det første organiserer den vælgerne opfattelse af politiske partier og kandidater ... For det andet organiserer højre-venstre-dimensionen partiernes indbyrdes interaktion, og i et flerpartisystem er den dermed udgangspunktet for partiernes koalitioner i forhold til regeringsdannelser og lovforslag (pp. 46-47).

Denne centrale påstand hviler – forstår jeg – først og fremmest på den internationale litteratur (Mair, 2007, 2008; van der Brug og van Spanje, 2009) om højre-venstrekonfliktens fortsatte dominans i vesteuropæiske partisystemer, og Green-Pedersen antager uden videre, at det også gælder for Danmark, selv om den fortsat stabile højre-venstrekonflikt senere i afhandlingen karakteriseres som ”paradoksalt vurderet ud fra de forandringer, som partisystemet samtidig har gennemgået især ved fremkomsten af nye partier” (p. 83).

Hvordan begrundes Green-Pedersen, at konfliktstrukturen i det danske partisystem historisk har været og stadig er næsten fuldstændigt domineret af højre-venstrekonflikten? Hvordan hænger det sammen med antagelsen eller påstanden om klassesamfundets forsvinden? Er højre-venstrekonflikten netop ikke udtryk for, at de økonomiske fordelingsproblemer og klassepolitikken stadig har betydning? Og hvordan hænger det sammen med tesen om den manglende overensstemmelse mellem konflikter i det omgivende samfund og det politiske system – velsagtens forstået som det parlamentariske partisystem – og at dette system er blevet mere uafhængigt af det omgivende samfund?

Det samme spørgsmål vil jeg stille om forholdet mellem vælgerne og partierne, da Green-Pedersen fra dagordenslitteraturen formulerer en tese om, at den partipolitiske dagsorden i høj grad tilpasser sig vælgerne dagsorden: ”Hvis vælgerne begynder at opfatte et givet emne som af øget vigtighed, så vil partierne give det større opmærksomhed, fordi det for partierne nu engang handler om at have vælgerne på deres side vedrørende de spørgsmål, der dominerer vælgerne dagsorden” (p. 51).

Er dette udtryk for, at partisystemet er blevet ”mere uafhængigt af det omgivende samfund”? Er det ikke snarere udtryk for, at det omgivende samfund, dvs. vælgerne, faktisk påvirker partierne, og at disse derfor *ikke* er uafhængige?

Under alle omstændigheder er vi vel enige om, at den simple model må udbygges med en pil fra klassepolitik til forbindelsen mellem partikonkurrence og dagsordensfastsættelse, fordi højre-venstredimensionen er tæt forbundet med klassepolitikken (se figur 2)?

Determinanter for den partipolitiske dagsorden

Vi kan gå videre med, hvad der har betydning for fastsættelsen af den partipolitiske dagsorden. Green-Pedersen bruger et helt kapitel (kapitel 6) til at diskutere mediernes betydning. Der er her hovedsageligt tale om en gennemgang af litteraturen på området. Green-Pedersen fremhæver, at medierne er blevet en vigtig politisk institution, hvis præcise rolle og indflydelse det er vigtigt at forstå. Han peger specielt på mediernes rolle som producent af *politiseringsanledninger*, men afviser, at medierne som politisk institution – i hvert fald når det gælder politisk dagsordensfastsættelse – er centrale aktører: ”Medierne må tilpasse sig den konkurrencedynamik, der styrer det indbyrdes samspil mellem de politiske partier” (p. 158).

Selv om jeg kan være enig i, at mediernes selvstændige politiske betydning i almindelighed og deres betydning for dagsordensfastsættelsen i særdeleshed ofte overdrives (jf. kapitel 6), så kan vi vel ikke helt se bort fra dem? Også de repræsenterer vel en form for samfundsmæssig indflydelse, som det politiske system – forstået som partierne i Folketinget – ikke er helt uafhængige af? Er vi ikke nødt til at tilføje endnu en pil til komplikation af den oprindeligt simple model (se figur 2)?

Jeg vil også godt drøfte den ensidige vægt, som Green-Pedersen lægger på partistrategi: Er partiernes bevægelse i det politiske rum *udelukkende* et udslag af målsætningen om at sikre sig stemmer (*votes*) og besætte magtpositioner (*office*), eller findes der (også) ”genuine” politikmålsætninger (*policy*), som er ideologisk funderede? – jf. Kaare Strøm. Altså, findes der ”sande” politiske målsætninger, som hæver sig over ren strategi? Hensynet til koalitions partnere spiller uden tvivl en rolle for partierne, når de vurderer politiseringen af en sag; men hvor langt kan de strække sig i den retning uden at gå på akkord med deres egen ideologi – og lide efterfølgende tab af vælgere? Det er måske et påtrængende spørgsmål – navnlig for SF, men vel også for Socialdemokraterne – i den aktuelle situation efter valget og regeringsdannelsen i 2011? Kunne disse dilemmaer ikke med fordel være givet større opmærksomhed i afhandlingen?

Så er der videre det vigtige spørgsmål om sammenhængen mellem konfliktstruktur og sager: Green-Pedersen har hele tiden som udgangspunkt, at eksisterende skillelinjer – venstre-højre for Danmarks vedkommende – virker bestemmende for, hvilke sager partierne tager op. Men kunne man ikke vende argumentet om ved at hævde, at de sager, som dukker op, aktualiserer nogle underliggende skillelinjer? I lande med en kompleks konfliktstruktur, hvor flere skillelinjer krydser eller overlapper hinanden, bestemmer dagsordenen, hvilken af disse skillelinjer som til enhver tid er mest aktuell. At EU-sagen er et

eksempel på dette, viser analyser af det svenske system, som normalt anses for at være udpræget endimensionalt.

Endelig kan der være grund til at rette søgelyset mod den slags sager, som analyseres. I flere af de indleverede artikler skelnes der mellem forskellige typer sager, men sondringen mellem valenssager og positionssager (jf. Stokes) nævnes ikke. Kunne man ikke tænke sig, at *valenssager* – sager hvor alle er enige om målsætningen – er lettere at sætte på dagsordenen end *positionssager* – hvor meningene er mere delte – simpelthen fordi den type sager virker mindre splittende på partierne? Vil det blandt andet kunne bidrage til at belyse, hvorfor velfærdssager stadig har en prominent plads på dagsordenen i Danmark og andre vesteuropæiske lande?

Perspektiver

I kapitel 7 med overskriften ”Hvad kommer efter klassepolitikken?” behandler Green-Pedersen afhandlingens konklusioner. De handler både om de opnåede resultaters teoretiske implikationer i forhold til de teorier, der diskuteres i afhandlingen, og implikationerne i forhold til forklaringen af dansk politik.

Med hensyn til *de teoretiske implikationer* er den fortsatte drøftelse af konfliktdimensionerne i det danske partisystem interessant.

Konfliktdimensioner beskrives som meget stabile, samtidig med at deres emnemæssige indhold kan forandres markant. Højre-venstrekonflikten hævdes som sagt fortsat at være dominerende, mens dens emnemæssige indhold hævdes at være forandret med politiseringen af emner som miljø og flygtninge og indvandrere (p. 153). Konfliktlinjetilgangens styrke angives at være dens betoning af historiske konfliktstrukturers fortsatte vigtighed for moderne partikonkurrence, ikke mindst højre-venstrekonflikten. Svagheden angives derimod at være en manglende forståelse af dynamikken i politikens emnemæssige indhold og en påstand om, at nye konfliktdimensioner i partisystemer sjældent opstår.

Ikke desto mindre er Green-Pedersen opmærksom på, at klassepolitikens forsvinden ikke betyder, at samfundsmæssige konfliktlinjer helt er forsvundet. Der henvises således til, hvordan det er påvist, at der er fremkommet en ”uddannelseskonfliktlinje” i vælgerkorpset baseret på befolkningens holdninger til nypolitiske emner som miljø og flygtninge og indvandrere (jf. Stubager, 2006).

Afhandlingens fortjeneste er her at give en mulig forklaring på, hvorfor en lignende konflikt ikke er opstået i partisystemet – forstået som samspillet mellem de politiske partier i Folketinget (jf. Skjæveland, 2005). Emner som miljø og flygtninge og indvandrere er i stedet efter Green-Pedersens opfattelse blevet indarbejdet i den traditionelle højre-venstrekonflikt, der uanset klassepolitik-

kens forsvinden vedbliver at være det basale organisationsprincip for partipolitikken på eliteniveauet:

I stedet kan man se fremkomsten af uddannelseskonflikten i befolkningen som et *resultat* af politisering af emner som miljø og flygtninge og indvandrere. Den øgede partipolitiske opmærksomhed om disse emner har gjort befolkningens holdning til dem politisk vigtige. Forskellene mellem for eksempel højt og lavt uddannedes holdning til disse emner er dermed blevet politisk relevante. En sådan konfliktlinje er et *resultat* af politisering af nye emner, den er ikke *forklaringen* på politisering som i konfliktlinjeperspektivet (p. 146, her kursiveret).

Her undrer jeg mig over, at det er så vigtigt at tage afstand fra kolleger som Ole Borre og Rune Stubager, der mener at kunne påvise fremvæksten af en ny konfliktdimension i dansk politik – i bedste rokkanske tradition som præciseret eller udviklet af Stefano Bartolini og Peter Mair – (1) baseret på sociale modsætninger (mellem højt uddannende og lavt uddannende), (2) rummende konflikt mellem liberale (som jeg foretrækker at kalde det frem for det misvisende ”libertære”) og autoritære værdier, og (3) endelig organiseret af SF og Radikale på den liberale og Dansk Folkeparti på den autoritære fløj.

Hvis klassepolitikken virkelig er forsvundet så definitivt, som Green-Pedersen antager og lægger til grund for afhandlingen, hvorfor er han så ikke mere åben over for muligheden af, at der institutionaliseres en ny konfliktlinje? Er det, fordi Green-Pedersen mener, at konfliktlinjer (nødvendigvis) er statiske? Eller er det, fordi han ikke er meget for at indrømme, at nye samfundsmæssige konflikter faktisk finder vej til det (parti)politiske system, som Green-Pedersen jo gerne vil hævde er uafhængigt af det omgivende samfund?

Teoriens forklaringskraft

Sammenfattende vil jeg godt drøfte den præsenterede teoris forklaringskraft i relation til nogle udvalgte spørgsmål:

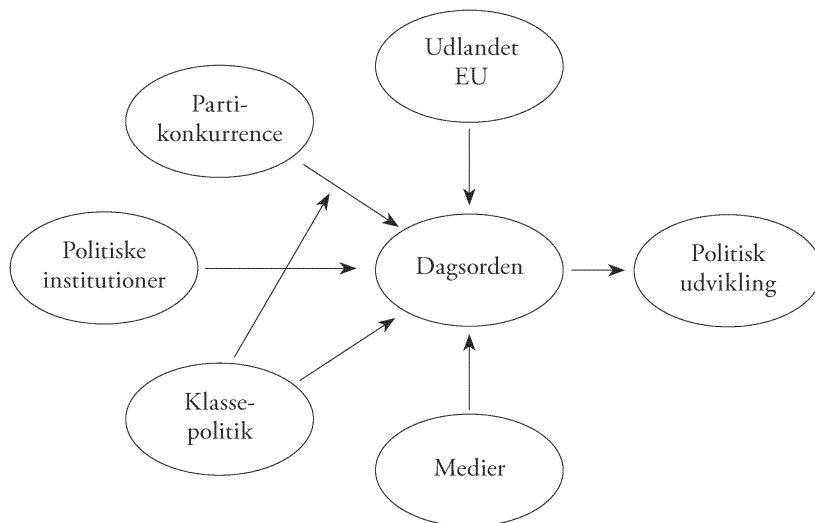
- Gamle emner og nye politiske emner. Green-Pedersen er meget optaget af at forklare, hvordan nye emner kommer på den politiske dagsorden, men hvordan med de ”gamle” emner i den periode, som Green-Pedersen behandler?
 - Den økonomiske politik i 1990’erne: Var dansk politik ikke bemærkelsesværdig i denne periode ved at kombinere arbejdsmarkeds- og socialpolitik på en ny og vigtig måde?
 - Flexicurity – påkaldte sig i hvert fald en vis international opmærksomhed som et (nordisk) alternativ til den neo-liberalisme, som udviklede sig i

andre lande, men det hører vi ikke meget om i afhandlingen, selv om det var på den politiske dagsorden?

- Valenssager og positionssager – vi har været inde på, om Green-Pedersen måske burde sondre mellem forskellige slags sager for at få stærk forklaringskraft i sin teori
- Supplement eller alternativ
 - Konfliktlinjer: Jeg forstår det sådan, at Green-Pedersen er kritisk over for klasse- og konfliktlinjeforklaringer. Green-Pedersen fremstiller flere gange sin teori som et alternativ til disse teorier. Men er den virkelig det? Udelukker de hinanden? Er der snarere tale om et supplement end et alternativ?
- Alene Office – Ingen Policy? Lad mig også vende tilbage til Kaare Strøm: Repræsenterer Green-Pedersens teori virkelig en afstandtagen fra, at policy overhovedet gør sig gældende? I så fald er vi i Danmark og Skandinavien altså kommet på linje med USA og med Anthony Downs' teori om, at det er kampen om medianvælgeren i et éndimensionalt partisystem, der er afgørende. Måske er det også en grund til, at Green-Pedersen afviser teorien om to konfliktdimensioner i dansk politik?
- Forklaring af den politiske udvikling siden 2001, for eksempel
 - Regeringsdannelsen 2011
 - Den aktuelle finansielle krise
 - Ser vi på den aktuelle situation omkring årsskiftet 2011/12, er den politiske dagsorden i hvert fald domineret af sager, der hverken kan tilskrives de ledende oppositionspartier eller medierne, men derimod udefrakommende problemer i form af bankers kollaps som følge af sammenbrud på boligmarkedet i USA, faldende eksportmuligheder i form af faldende konkurrenceevne i forhold til frembrusende økonomier i Asien og Sydamerika, gældsproblemer i eurolandene, navnlig Grækenland – kort sagt, at de udenlandske, økonomiske problemer på eksplosiv vis har øvet indflydelse på den politiske dagsorden
 - Bliver vi ikke nødt til at tilføje endnu en pil og påvirkningsfaktor i vores model, nemlig påvirkningen fra EU og det øvrige udland (se figur 2)?

Alt i alt er der måske ikke tale om en så enkel model, som Green-Pedersen lægger op til?

Figur 2.

Demokratiforståelsen

Til slut vil jeg godt tage et emne op, som ligger mig særligt på sinde, nemlig de demokratiske perspektiver. Green-Pedersen anlægger i sin afhandling en snæver demokratiopfattelse. For det første opfattes vælgerne som reaktive:

Vælgernes dagsorden udvikler sig ... primært som en reaktion på eksterne stimuli. Det kan være øget partipolitisk opmærksomhed om et emne, men også begivenheder som stigende arbejdsløshed, terrorangreb etc. Det er simpelthen vanskeligt at forestille sig, hvordan befolkningen som helhed uden nogen ydre anledning begynder at finde emner af øget politisk vigtighed (p. 52).

Der er med andre ord ikke nogen plads til, at vælgerne gennem deres politiske socialisering tilegner sig grundholdninger og forestillinger om verdens indretning. Der synes heller ikke plads til, at vælgerne gennem deres egne erfaringer gennem voksenlivet, for eksempel gennem deltagelse i politiske foreninger og sociale bevægelser udvikler egne opfattelser af, hvad der er vigtigt at være opmærksom på og danne sig en mening om. Heller ikke den offentlige debat mand og mand imellem, eller borgernes indlæg i dagblade og elektroniske medier synes at have betydning for, at vælgerne selvstændigt kan danne sig politiske opfattelser, anskuelser og dagsorden.

Holdningsdannelse og dagsordensfastsættelse på vælgerplan handler ... om vælgerne reaktioner på, hvad medier og politikere gør (p. 52).

For det andet anskues kernen i et moderne demokrati som det danske som en elitekonkurrence, der giver befolkningen politiske alternativer at vælge imellem (jf. Schumpeter, 1942 og Schattschneider, 1960):

... kernen i et moderne demokrati er konkurrence på eliteplan, som giver befolkningen politiske alternativer at vælge imellem. Politiske beslutninger i et moderne demokrati kan umuligt forventes at afspejle befolkningens holdninger. Det afgørende er, at konkurrence på eliteplan skaber valgmuligheder og dermed indflydelse for befolkningen (p. 161)

Demokrati opfattes således alene som et spørgsmål om konkurrence mellem politiske eliter om besættelse af magtpositioner. Det afvises, at politik kan afspejle befolkningens holdninger, idet partierne angives at være uafhængige af det omgivende samfund. Vælgerne har alene indflydelse ved at påvirke sammensætningen af Folketinget, men ikke på den politik og de beslutninger, der former deres tilværelse. Disse opfattelser hænger logisk set ganske godt sammen. Politik drejer sig om votes og office, ikke om policy. Befolkningen er tilskuere til det spil, som politikerne opfører i medierne. Vælgerne kan og bør alene med tilpas lange mellemrum få lov til at udskifte nogle af de optrædende – hvad de for øvrigt ikke gør i særlig stort omfang. Det er logisk sammenhængende, men det repræsenterer efter min opfattelse en forældet, amerikansk, elitær, statisk og tynd demokratiopfattelse.

Green-Pedersen henviser til Schattschneider (1960), men det er nu nok snarere Joseph A. Schumpeter, der har formuleret denne demokratiopfattelse – så tidligt som i 1942.

Debatten om demokrati har udviklet sig ganske betydeligt siden Schumpeter skrev i 1942 og Schattschneider i 1960. Amerikanske vælgeradfærdsforskere er ikke de mest sofistikerede demokratiske teoretikere – for at sige det mildt – og den demokratiopfattelse, som Green-Pedersen her giver udtryk for, er ganske elitær og statisk. Demokrati – moderne demokrati, som Green-Pedersen siger – sættes lig med det faktisk etablerede politiske system. Der er ingen normative udfordringer på demokratiets vegne, alt er – i hvert fald tilsyneladende – såre godt, og som det bør være. Green-Pedersen end ikke antyder, at det kunne være anderledes og bedre ud fra den opfattelse, at demokrati betyder folkeligt selvstyre.

Faktisk er demokrati forstået som elitekonkurrence – vælgeres indflydelse gennem muligheden for at udskifte de politiske ledere – ganske tynd og i hvert fald ikke en mulighed, som danske vælgere benytter i særlig stort omfang. De genvælger de samme politikere igen og igen, og når der kommer nye ind, så er det i høj grad familiemedlemmer, Hækkerupper, Aukener, Helveger, Krarup- per osv. Ikke blot sønner og døtre, men nu også fædre (som Hans Vestager, der 1. marts kom ind som suppleant for Marlene Borst Hansen).

Lad mig derfor til sidst rejse spørgsmålet, om Green-Pedersen slet ikke mener, at der kan være behov for politiske reformer af det danske demokrati?

- Mere effektiv folkelig deltagelse i den offentlige debat om politiserede sager
- Bedre folkelig forståelse af politiserede sagers baggrund og mulige beslutningers konsekvenser
- Større folkelig indflydelse på fastsættelsen af den politiske dagsorden

Her fornemmer Green-Pedersen og andre nok, hvem der spøger i baggrunden?

Afslutning

Selv om vi kan have forskellige demokratiopfattelser, betyder det ikke, at vi ikke kan lære af hinanden og blive klogere på, hvordan politik faktisk foregår her i Danmark og i andre lande; hvilke kræfter der er på spil; og hvordan man bedst forstår baggrunden for de beslutninger, der former rammerne for vores tilværelse.

Green-Pedersens bog og hans artikler, der er offentliggjort i velrenommerede internationale tidsskrifter, bidrager med imponerende konsekvens til en ny forståelse af dansk politik. Der opnås nye og på nogle punkter overraskende resultater gennem en kreativ udnyttelse af omfattende data. Den komparative tilgang, som anlægges i nogle af artiklerne, er elegant gennemført og bidrager til at kaste lys over dagsordensfastsættelse set i lyset af partiernes forskellige konkurrencesituation i forskellige lande. Det er i kombinationen af teorier om valg, koalitioner og medier, at Green-Pedersen lægger grundlaget for udviklingen af ny teori på dette område, og det er særlig her, det originale i afhandlingen ligger. Selv om der er noget, der kan diskuteres og nuanceres, og selv om en uddybning kunne ønskes på nogle punkter, er der tale om et helstøbt og yderst kompetent bidrag til dansk politologi.

Green-Pedersen har med sin afhandling rokket ved mange gængse opfattelser af dansk politik. Måske har han endda ret i nogle af sine konklusioner! Men uanset hvor langt man kan følge ham, så har Green-Pedersen i hvert fald ret i, at dagsordensprocessen har fået øget betydning, og det er væsentligt, at

det er blevet påpeget så kompetent, som han har gjort det. Det er også vigtigt, at Green-Pedersen så stærkt argumenterer for, at de politiske partier og deres rolle er vigtige for forståelsen af politik i Danmark og andre repræsentative demokratier. Nogle forestiller sig, at vi kunne klare os uden partier i et repræsentativt demokrati som det danske – hvis det virkelig skulle være muligt, har Green-Pedersen i hvert fald vist, at det har lange udsigter.

Jeg ønsker til lykke med forsøget på igen at få partierne i centrum for den politologiske forskning. I det hele taget vil jeg ønske til lykke med afslutningen af det imponerende arbejde, Green-Pedersen har gennemført, og desuden ønske alt muligt held med fortsatte studier af de centrale politiske processer, som han har peget på.

Litteratur

- Andersen, Johannes og Jørgen Goul Andersen (2003). Klassernes forsvinden, pp. 207-221 i Jørgen Goul Andersen og Ole Borre (red.), *Politisk forandring. Værdipolitik og nye skillelinjer ved folketingsvalget 2001*. Aarhus: Systime Academic.
- Mair, Peter (2007). "Left-Right Orientations", pp. 206-22 i Russel Dalton og Hans-Dieter Klingemann (red.), *The Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford: Oxford University Press.
- Mair, Peter (2008). The Challenge to Party Government. *West European Politics* 31 (1-2): 211-234.
- Schattschneider, Elmer E. (1960). *The Semi-Sovereign People. A Realist's Guide to Democracy in America*. New York: Holt.
- Schumpeter, Joseph A. (1942). *Capitalism, Socialism and Democracy*. London: George Allen & Unwin.
- Skjæveland, Asbjørn (2005). Dimensionaliteten i Folketinget: Er der en ny politisk dimension? *Politica* 37 (4): 411-422.
- Stubager, Rune (2006). *The Educational Cleavage. New Politics in Denmark*. Aarhus: Forlaget Politica.
- van der Brug, Wouter og Joost van Spanje (2009). Immigration, Europe, and the New Cultural Dimension. *European Journal of Political Research* 48 (3): 309-334.